

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Кристина Върбанова-Денчева

**на научните трудове на доц. д.с.н. Людмила Евлогиева Иванчева
представени за участие в конкурс за заемане академичната длъжност
„Професор”**

**в научна област 3 Социални, стопански и правни науки
професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за
културата за нуждите на секция “Общество на знанието:
наука, образование и иновации” към ИИОЗ-БАН, обявен в Държавен
вестник” бр. 94 от 25.11.2016 г.**

I. Актуалност и значимост на разработваните проблеми в научните трудове на кандидата.

Научната проблематика в представените за участие в конкурса научни трудове отразява актуалните промени в изследователските процеси в наукознанието, които протичат през последните 30 години, под въздействието на интензивното проникване на ново поколение компютърни технологии и компютърни системи, обхващащи всеки елемент и всеки етап от осъществяването на изследователските процеси и които извеждат на качествено ново равнище изследователската система в цялост.

Възможностите, които се предоставят от експанзията на ново поколение инструменти за научни изследвания, създават предпоставки за възникването и развитието на нови модели за управление на изследователските процеси и интегрирането им като водещ компонент на икономиката на знанието. Разглеждането на съвкупността от проблеми, провокирани от посочените аспекти на изследването, е изключително сложен и многопланов въпрос, изискващ очертаване на рамка на изследването и приоритети, които са значими с проекциите си върху информационната среда и възможностите за активни въздействия върху социалните функции на науката. Формулираните тези за предефинирането на тези социални функции в контекста на възникващите противоречия между основните осигуряващи компоненти на научните изследвания – научните политики, научния потенциал, силно променената високотехнологична среда за реализирането, а също и обратното въздействие на обществените процеси и провежданите политики в икономиката и културата

като фактор за социално и икономическо развитие, представляват важен и актуален принос към изследваната проблематика.

II. Кратка аналитична характеристика на представените за участие в конкурса научни трудове.

Доц. д.с.н. Людмила Иванчева е представила за участие в конкурса общо 2 монографии, 1 статия в списание с висок импакт-фактор; 13 публикации в реферирани издания – 1 в чужбина и 12 в България; 4 публикувани доклада и статии в научни сборници.

В първата монография: „Моделиране на научното развитие с наукометрични методи: подходи, интерпретации, перспективи”, издадена през 2015 г., доц. Людмила Иванчева представя в хронологичен план еволюцията, съвременното състояние и очертаващите се тенденции в развитието на наукометричните модели, съотнесени към различни аспекти от развитието на науката, на която база е направена методологична концептуализация и класификация на моделите. Представени са основните специфики на моделирането с наукометрични методи на триединството на системата на науката: научното знание, научния социум и изследователската инфраструктура, като са изведени промените в системата на науката като резултат от промените във външна среда, както и провокираните от нея промени в динамиката на когнитивната структура на науката, а също и в нейния социален компонент.

Във втората монография – „Европейската научна политика и развитието на българските учени – проблеми и възможности”, издадена през 2011 г., доц. Людмила Иванчева анализира явлението „мобилност на учените“ и неговата роля за развитието на европейския научен потенциал, провежданите научни политики и стратегии на ЕС за поддържане на равнището на квалификация на учените, съответстващо на променената външна среда, значението на мобилността и кариерното развитие на учените от европейския регион. Обоснована е значимата роля на "изследователската мобилност" за развитието на съвременната европейска научна система, като систематизирано са описани основните политически документи на Европейската комисия, Европейския съвет и Европарламента, в динамиката на промените в идеите, целите, инициативите и мерките на ЕС за развитието на европейската изследователска система и на човешките ресурси. Представени са резултатите от анкетно проучване от 2009 г. по финансирания от Европейската комисия международен проект „E*CARE: Европейска кариера за изследователите” с участието на осем европейски страни (включително България). Анализирани са механизмите за адаптация на инструменти за трансфер на европейски политики у нас, като са систематизирани въздействията на мобилността и изграждането на кариерни центрове към български научни и образователни институции. На базата на

направения SWOT-анализ на международната мобилност на българските учени са открити положителните и отрицателните страни, с отчитане на спецификите на българските условия. Направени са изводи както по отношение на общото въздействие на мобилността върху развитието на системата на българската наука, а също и конкретните измерения за отделния учен.

В представените за участие в конкурса общо 14 статии в хронологичен обхват от 11 години се дискутират отделни аспекти на подробно разработените в монографиите теми, поставя се акцент върху някои нови направления в науковедските изследвания. Подробно са отразени въздействията на промяна в парадигмата – от „изтичане на мозъци“ към „циркуляция на мозъци“, осъвременяването на терминологията и обогатяването на информационната база за изследване на тенденциите в осигуряването на системата на науката в България и в Европа. Важната тема за трансформациите в социалните функции, роля и статус на науката в съвременното общество на знанието е разгледана в институционален и науковедски аспект, като са анализирани подробно създаването и развитието на националните изследователски центрове, ролята на БАН за създаване на среда за развитието на съвременната българска наука. Представените „добри европейски практики“ на най-големите и успешни национални изследователски центрове в Европа, аргументират издигнатата теза от автора, че те отричат появилите се оценки за „изчерпаност“ и „безперспективност“ на тези научноизследователски институции, като се доказва с конкретни данни, че те са модерни научни организации от национално значение и с международни измерения на дейността и научните постижения. Другите теми в останалите 13 статии са с широк диапазон – от въпросите на технонауката и бъдещето или някои актуални предизвикателства пред съвременната футурология до социалната ангажираност на съвременната наука: метод на измерване и международен сравнителен анализ. Систематизирани са съвременните подходи в областта на футурологията като научна дисциплина, гравитираща към научното прогнозиране и използваща същите изследователски методи – количествени (аналитични и емпирични) и качествени (Делфи метод, прогнозиране по аналогия, форсайт, изграждане на сценарии и др.). Концепцията за „технонаука“ и новите отношения и взаимозависимости между науката и технологиите, включително и техният социален и етически контекст също са обект на подробно разглеждане в аспектите на новите измерения на научното знание в дейностите по създаването и приложението на новите технологии и по какъв начин техногенната среда създава предпоставки за интегрирането на социалните и хуманитарните науки в концепцията за „технонаука“ и обвързването с обществените потребности и нагласи.

Социалните функции на науката са разгледани в статията „Социална ангажираност на съвременната наука: метод на измерване и международен

сравнителен анализ”. Представено е приложението на „Индекс на социална ангажираност на науката“ (ИСАН) за измерване на степента на социална релевантност и въздействие на науката в дадена страна върху икономиката, обществения живот, както и за създаване на възможност за провеждане на верифицируеми международни сравнителни анализи.

Наукометричните и библиометричните направления в изследванията на доц. Людмила Иванчева са застъпени в публикациите „Scientometrics today: a Methodological Overview“ и „Наукометрията: съвременни насоки на развитие и роля в управлението на научните изследвания” от 2008 г.; в „Тематичен профил на българските научни списания” (изнесен доклад на научна конференция през 2006 г.) и в доклада „Функционален модел на писмените научни комуникации“ от 2005 г. В тези статии се описват синтезирано ролята на съвременната наукометрия в научните изследвания за организацията, управлението и планирането. Анализират се методологични специфики, новите тенденции, които са описани в пет групи: нови обекти и сфери на изследване; разработка на нови индикатори; въвеждане на нови методи; предлагане на нови модели и интердисциплинни подходи; нови области на приложение. Разкрива се потенциалът на наукометрията за оценка в науката, в подпомагането на управлението на научните изследвания и вземането на решения. Идентифицирана е тематичната насоченост на българската научна периодика с проследяване на нейната динамика, като са открити специфични проблеми в издателската политика у нас и тяхното влияние върху публикационната ориентация на българските учени.

В публикацията „Функционален модел на писмените научни комуникации” е приложен аналитичният подход за очертаване на функционалната структура на научните комуникации, които съставят основно звено от развиващата се система на науката и нейното нарастващо обществено значение. Представени са комуникациите като основен компонент в социалната организация и базираните на тях информационен, социален, когнитивен и системен аспект. Извеждането на научните комуникации на равнището на съвременната технологична среда създава нови възможности за въздействие върху научните изследвания и едновременно с това е индикатор за създаващите се нови научни виртуални структури.

III. Приноси

Заявените приноси в 4 основни тематични направления са аргументирани с резултатите от проведените научни изследвания от доц. д.с.н. Людмила Иванчева, от които тя е избрала за участие в конкурса само посочените 2 монографии и 19 статии и доклади, изнесени на международни и национални форуми.

Те могат да се обобщят в следните по-обща научни направления:

1. Наукосзнание – наукометрия, научен потенциал, научни комуникации, библиометрия.

Постигнатите резултати от доц. Людмила Иванчева разширяват теоретичната база с надстройкаване на изследователски инструментариум, разкриване на евристичния потенциал на нови наукометрични модели, адаптиране на нови математически модели.

Научен потенциал – задълбочени изследвания по отношение мобилността на учените и дълбоките последствия като промени в средата за научни изследвания. Изведени са основни закономерности между кариерното развитие и международната и междусекторна мобилност на европейските изследователи, ролята на изследователската среда и на научната политика в условията на интегриране в Европейското изследователско пространство.

В областта на библиометрията – изследвания в структурната библиометрия, – очертаване на връзки между обектите, тяхната корелация и класификация; изследвания на коцитирането за определянето на силата на връзките между публикациите, което е ефективен инструмент за очертаване на нови изследователски полета и проследяване на развитието на научните изследвания в дадена тематична област, очертаване на репертоар на лексически единици, използвани в езика в дадена научна област, и идентифициране на системните отношения.

2. Институционално развитие на науката

Идентифицирани са спецификите, актуалните тенденции и състоянието на съвременните изследователски организации, проблемите пред тяхното устойчиво присъствие и функциониране в ефективно и конкурентоспособно Европейско изследователско пространство. Анализирани и оценени са основните етапи от развитието на концепцията за Национален изследователски център (НИЦ) в контекста на националните приоритети и социално-икономическата среда (когнитивната динамика), и еволюция под влияние на международни фактори, както и иновативен подход – използване като отправна точка на етапите в развитието на научната политика, изграждането на структурнофункционални схеми на НИЦ (включващи когнитивна ориентация, общи приоритети и организационно-структурни особености), формулирани са базовите характеристики на институцията Национален изследователски център.

3. Развитие на отношенията наука – общество и Технонаука

Идентифицирани са външносистемните взаимоотношения и въздействия между науката и обществото, на която база е синтезиран базисен функционален

модел на социалните измерения на науката. Разработени са индикатори за определяне степента на развитие на дадена социална функция на базата на принципите на функционално-структурния анализ. Това позволява очертаване на социалните въздействия на науката като фактор за обществено развитие. Идентифицирани са трансформации в социалните функции на съвременната наука и тенденциите, които следват, като са установени функционални диспозиции по линия на актуалност, значимост, приоритетност и потенциал за социално въздействие. Специален акцент в изследванията е разработената нова концептуална рамка, базирана на тезиса за „социално-робустна наука”, която дава обобщена визия за динамично променящите се социалните функции, роля и статус на науката в „общество на знанието”.

IV. Цитирания.

Цитирани са 12 публикации на доц. Людмила Иванчева от учени от чужбина в 90 чуждестранни научни издания, включително и в реферирани и индексирани издания и такива с импакт фактор и импакт ранг. В български издания (списания, сборници от научни конференции) са посочени 33 цитата на публикации на доц. Людмила Иванчева от български учени и преподаватели.

H-индексът на доц. Людмила Иванчева е 5, което е висок коефициент за български учен от социалните науки.

V. Научно-експертна, редакторска и образователна дейност

Доц. Иванчева има богата научно-експертна дейност – била е член на научни и консултативни съвети, на атестационна комисия, на Управителния съвет на БАН, а съвсем отскоро – и на ПНЕК по обществени науки към ФНИ. Понастоящем е член на Етическата комисия на ИИОЗ и зам.-ръководител на секция „Общество на знанието: наука, образование и иновации“. Работила е като оценител по европейската програма „Хоризонт 2020“ и към ФНИ. Била е референт и член на редколегиите на авторитетни международни списания. Участвала е в журита и изпитни комисии, разработила е нов курс по „Медиазнание“ към ЮЗУ „Неофит Рилски“, където е преподавала в периода 2011-2012 г., научен ръководител е на един отчислен с право на защита докторант и един – обучаващ се в момента.

VI. Заключение

Представената за участие в конкурса научна продукция на доц. Людмила Иванчева покрива изцяло стандартите за присъждане на академичната длъжност професор, като трябва да се отбележи поддържаната активна научна комуникация и популяризиране на получените резултати от научните изследвания с участието ѝ в много авторитетни международни и национални

научни форуми. Високите й професионални качества се потвърждават и от разнообразната й научно-експертна дейност.

Изразявам категоричната си убеденост с гласуването „ЗА” присъждане на академичната длъжност „Професор“ на доц. д.с.н. Людмила Иванчева.

2.04.2017 г.

Подпис:

Проф. д-р Кристина Върбанова-Денчева